

Het culturele liberalisme

Redactioneel

Koen Raes
Hoofdredacteur

Met het nieuwe jaar is ook de verkiezings-(s)t(r)ijd ingeluid. De verschillen tussen partijen worden wat dikker in de verf gezet, de politieke marketeers werken op volle toeren om partijen het 'juiste' imago te verschaffen, al of niet met wat lukraak bijeengesprokkelde BV's erbij. Voor de CVP is het duidelijk: zij zal, niet helemaal ten onrechte, de vele realisaties en hervormingen van de regering-Dehaene benadrukken. Ook de SP zal dat doen, al is het maar om de weerslag van de Augusta-affaire te minimaliseren. En zij zal dat, veel uitgesprokener dan de CVP, doen door op een confrontatie aan te sturen met de VLD en zich, andermaal, op te werpen als beschermer van de sociale zekerheid. Agalev zal dan weer met haar *Regierungsfähigkeit* uitpakken, in het spoor van haar buitenlandse zusterpartijen. Zij zou immers best 'op de wip' kunnen komen te zitten.

Minder voorspelbaar, maar niet helemaal verrassend, is de nieuwe VLD-profilering. De VLD zal zich niet nogmaals door het thema van de sociale zekerheid laten pakken. Neen, zij opteert voor een uitgesproken *ethisch en cultureel* profiel, een profiel van een partij 'zonder schandalen', een profiel van een partij die de 'nieuwe politieke cultuur' verzinnebeeldt. Dat werd al

aangekondigd in een discussiedocument van het Liberaal Vlaams Verbond, *Liberalisme, een uitdaging in de 21ste eeuw*, voor het ideologisch congres van 28 november 1998. Het neemt al meteen Huntingtons *The clash of civilisations* als uitgangspunt en niet Fukuyama's *The end of history and the last man*. Het 'einde der ideologieën' is helemaal niet in zicht, nu de geschiedenis de sterke overlevingskracht van het liberaal-democratische en vrijemarktmodel heeft aangetoond. Neen, die

strijd maakt nu plaats voor de botsing der beschavingen. De toekomstige conflicten zullen worden beheerst door culturele tegenstellingen tussen de grote beschavingsclusters. Het liberalisme moet zich als een product van de westerse beschaving herbronnen en het opnemen voor de culturele integriteit van die westerse beschaving. Die integriteit wordt hoofdzakelijk in morele termen gedefinieerd - verdediging van de mensenrechten staat voorop - en dat impliceert ook een kritiek op een al te materialistische invulling van het liberale project: de mens is meer dan een louter economische identiteit, een *homo oeconomicus*, een loutere nutsmaximaliseerder; de mens is ook een individueel verantwoordelijkheidsproject, een morele identiteit.

In termen die sterk herinneren aan de communistische stroming wordt opgeroepen om die individuele verantwoordelijkheid herop te nemen, want alleen dit kan verhinderen dat het beslag van de overheid op de samenleving steeds verder uitbreidt.

Interessant is dat dit culturele liberalisme hiermee ook minstens impliciet afstand neemt

De VLD kiest voor een ethisch en cultureel profiel: het liberalisme als een culturele traditie, veeleer dan een politieke doctrine.

van een radicaal individualisme. Gedurende jaren zijn de Vlaamse liberalen - geïnspireerd door de diverse *Burgermanifesten* van Guy Verhofstadt - ten strijde getrokken tegen 'de drukkingsgroepen', omdat zij de verhouding tussen parlement en bevolking vertroebelden. Thans blijken ze dat middenveld toch enigszins positiever in te schatten, want het wordt - naast het onderwijs - een belangrijke rol toebedeeld in de 'vorming tot burgerschap'.

Het liberalisme wordt aldus uitdrukkelijk

ker gezien als een moreel project, want enkel een grotere morele verantwoordelijkheid van de burgers voor zichzelf en voor elkaar kan samen sporen met een verantwoorde afbouw van dwangmatige solidariteitsvoorzieningen. Méér: deze voorzieningen worden aansprakelijk gesteld voor moreel verval, voor permissiviteit en onverschilligheid. Het morele liberale burgerschap moet terug de waarden benadrukken die de vrije transacties tussen individuen omkaderen: trouw aan een gegeven woord, eerlijkheid, integriteit, fair play, gematigdheid. In de tweede plaats komen de waarden die de altruïstische dimensie in een vrije samenleving ondersteunen en die het 'compassionate liberalism' inhoud geven. Erkend wordt dat de vrije markt het probleem van de kansarmen niet oplost en dat er derhalve ook nood is aan broederlijkheid, solidariteit, reciprociteit en dankbaarheid. Bovendien moet het respect voor de natuurlijke habitat van de mens beklemtoond worden door het bewerkstelligen van duurzame ontwikkeling.

Hier komen twee nieuwe geluiden tot uitdrukking. Enerzijds wordt veel meer dan vroeger de nadruk gelegd op de morele dimensies van het liberalisme. Anderzijds wordt het liberalisme gedefinieerd als een culturele traditie, veeleer dan als een algemeen geldende politieke doctrine. Beide dimensies zijn sterk aan elkaar gekoppeld omdat de omschrijving die van die culturele traditie wordt gegeven vooral op het morele erfgoed van het westen wijst.

Minstens impliciet betekent dit ook een verwerping van het multiculturele project. Europa moet zijn culturele waarden verdedigen en andersculturelen die zich in Europa vestigen moeten die waarden respecteren. Dat Europa zelf, zoals Ton Lemaire heeft betoogd, van oudsher een multiculturele beschaving is geweest, wordt uit het oog verloren, evenals het gegeven dat het socialisme of het christelijk personalisme er al evenzogoed aanspraak op kunnen maken een product te zijn van de Europese cultuur.

Voor de Vlaamse liberalen impliceert de erkenning van de cultuurgebondenheid van het liberalisme tevens een positievere inschatting van de Vlaamse identiteit: Vlaanderen en Eu-

ropa zijn - naast het lokale niveau van de gemeenten - de centrale politieke actoren. Over België wordt zelfs niet meer gerept. Dat stemt overeen met wat zich momenteel op partijpolitiek vlak afspeelt en waarbij er akkoorden werden gesloten tussen de Vlaamse Liberalen en Democraten en de Volksunie met het oog op de komende verkiezingen.

Waarom het liberalisme reduceren tot een culturele traditie? Uiteindelijk blijkt die culturele identiteit vooral een kwestie te zijn van morele normen en waarden, en waarom zou men die cultuurrelatief moeten invullen? Gevreesd kan worden dat het 'cultureel liberalisme' vooral een poging is om nauwer aan te sluiten bij het ideeëngoed van conservatief rechts. Immers, de Vlaamse liberalen staan met hun culturalisering - zeg maar etnocentrering - van hun politiek project niet alleen. Ook de conservatieve *think tank* GRECE in Frankrijk rond Jean Marie Benoist verdedigt thans haar rechtse project in culturele en niet (meer) in verdoken racistische termen. Het is echter de vraag of dat in de praktijk wel zoveel verschil maakt. Groepen of individuen, zo wordt gesteld, die tegen de westerse basiswaarden ageren, plaatsen zich buiten de samenleving. 'In het bijzonder moet elke fundamentalistische stroming, weze zij Islamitisch of anders, binnen de westerse grenzen worden bestreden'. Waarom wordt niet met evenveel klem gewezen op het extreem-rechtse gevaar, dat niet zozeer 'de westerse cultuur', maar wel de grondslagen van een liberaal-democratische samenleving ondermijnt? Is het cultureel liberalisme, alle ethische verwijzingen ten spijt, inderdaad niets anders dan de brug die wordt gebouwd tot de vorming van een rechtse alliantie?